"బొగ్గుపొరల్లో........"

తుమ్మేటి రఘోత్తమరెడ్డి

అలవాటు ప్రకారం.... ఒకటోనంబర్ బొగ్గుబాయిమీద రాక్షసి గొంతుతో సైరన్ కూసింది. "ఓ కార్మికులారా! తొందరగా రండి.... తొందర తొందరగా రండి.... మీ శరీరాలనుంచి కొంచెం మాంసం, మరి కొంచెం నెత్తురు ఈ రోజుకు సరిపడా నేను చప్పరించాలి" అన్నట్టు భయంకరంగ కూసింది.

మోటుకష్టం మొద్దుకష్టంచేసి నిద్రపోతున్న కార్మికులు ఆ భయంకర కేకలాంటి సైరన్ మోతకు మేలుకుంటున్నరు కదిలిస్తె పచ్చిపుండ్లతీరుగ అన్పిస్తున్నాయి వాళ్ళ శరీరాలు. ఎవరో శరీరంలోని నరాల్ని, నాడుల్ని పిడికిట్లో పట్టుకుని ఒక్కసారిగా లాగుతున్నట్టు, పంచప్రాణాలు పోతున్నట్టు అన్పిస్తోంది లేద్దామంటె. ఆ 'సైరన్' కూత కార్మికుల గుండెల్లో గుబులుపుట్టించింది, గుడిగుచ్చినట్టున్న కార్మికవాడల్లో చలనం పుట్టించింది.

ఆలస్యం అయితే తమ తమ భర్తలకు అన్నంకూడ అందక 'పరకడుపు'లతో బదిలీలకు పోవాల్సివస్తుందో ఏమో అని, ఆందోళనపడ్తూ, కుక్కిమంచాల్లోంచి కార్మికస్త్రీలు గబగబలేస్తున్నారు. వారితోపాటు 'బల్లికి దారంలా' అంటుకునిలేస్తూ 'ముఖారిరాగం' అందుకుంటున్నరు పసిపిల్లలు. అంతపొద్దున లేవడమే బద్ధకం అంటె మీదికెల్లి ఈ పిల్లల ఏడ్పుకు ఆడవాళ్లు చిరాకుపడ్తూ, మగవారి పక్కల్లో పిల్లలనుపడేస్తూ, 'బొగ్గుపొయ్యిలు' అంటించడానికి బయటకువెల్తున్నారు. ఆ విధంగ సైరన్కూత రోజు పుదయం అయిదుగంటలకే, తెలతెలవారకముందే కూస్తుంది. కార్మికవాడలేస్తుంది. పొద్దుటి 'బదిలి'కి పోవాల్సిన వారికి వంటచేయడంకోసం కొందరు తొందరపడితె, రాత్రి బదిలీచేసి యింటికివచ్చేసరికి వంటచేసి వుంచాలని మరికొందరు స్త్రీలు పొయ్యి అంటించడానికి వేగిరపడతారు.

మగవారిని తట్టిలేపుతూ, సణుగుతూ, గొణుగుతూ, ఆడవారుపనులు చేసుకుంటుంటె, అటుగుణుస్తూ.... యిటుగుణుస్తూ కార్మికులు అయిష్టంగా లేస్తుంటరు. పిల్లలఏడ్పులు, 'టప్కుటప్కు'న బొగ్గుపొయ్యిలు అంటించడానికి బొగ్గుకొట్టేచప్పుడు కోళ్ళఅరుపులు, మురుగుకాల్వల్లో పందుల అరుపులు, బొగ్గుపొయిలలోంచి వచ్చే పొగవల్ల పీడనిపొగ చీకట్లతో, ఆ పుదయం పల్లెల్లో కనిపించే పుదయం తీరుగ పసందుగ, ప్రశాంతంగ కనిపించదు. అంతమావురుకప్పినట్టుగుంటది....

సైరన్‌కూతకు దొరల బంగళాల్లోకూడ పనిమనుషులులేచి వంటిండ్లలో లైట్లు వెలిగిస్తారు. సైరన్‌కూతవిని, కంపెనీవారు పుదారంగాకట్టించి నియమించిన రామాలయం పూజారి ఆదరాబాదరాగలేచి రామచంద్రమూర్తిని లేపడానికి అరిగిపోయిన సుప్రభాతపు రికార్డులు వేస్తాడు. ముసుగుతన్ని పడుకున్న కార్మికులు ఆ రికార్డుల రొదకు ఆగలేక, గుడిసెవాసాలు తగుల్తుంటె పుణుక్కుంటూ.... తిట్టుకుంటూ లేచి దినచర్యలో పడతారు.

సైరన్ కూతకంటె, రాములోరి సుప్రభాతం కంటె ముందుగనే ఎల్లారెడ్డికి తెలివైంది. వెంటనే భార్యను లేపిండు. ఆమె బొగ్గులేక కట్టెలపొయ్యి అంటుబెట్టి వంటచేస్తుంది. ఎల్లారెడ్డి మంచంలో వెల్లకిలాపడుకుని గుడిశె పైకప్పుకేసి చూస్తూ ఆలోచిస్తున్నడు, ఆరునెల్లకిత్రందాక తన పల్లెటూళ్లోగడిపిన స్వేచ్ఛామయమైన రైతుజీవితం యాదొచ్చింది. యిక్కడ అధికార్ల అణచివేత, దుర్భరమైన పని పరిస్థితులు, వుండడానికి సరియైన వసతిలేని మురికిగుడిశెలు యాదొచ్చి 'పెనంమీదినుంచి పొయిలపడ్డట్టైఅయింది'. అనుకుంట లేవబోయిండు.

భార్య రాధమ్మ చాలాసేపట్నుంచి ఏదోచెప్పాలని మంచంవరకువచ్చి సిగ్గుతో చెప్పలేకపోతోంది అదిగమనించిన ఎల్లారెడ్డి,

"ఏంది ? ఏందోసెప్పాల్నని అచ్చి సెప్తలేవు" అని అడిగిండు. రాధమ్మ సిగ్గుపడి చీకట్లోకి మొఖంతిప్పి "ఏంలేదు" అంది. లేచికూర్చుంటూ ఎల్లారెడ్డి మళ్ళ అడిగిండు.

"సెప్పుతుంటె సెప్పకపోతివి దాసుకో"

"దాసుకునేదేంవున్నది" నేలపంకచూస్తూఅన్నది.

"మరి ?"

"ఏంలేదు యియ్యాలకొంచెం పొద్దుగాలదా...."

"అత్తె ?" సుమరుచిట్లించి ఎల్లరెడ్డి అడిగిండు.

"అబ్బ ! అన్నిసెప్పాలె"

"సెప్పకుంటె నాకెట్లతెల్తయి ?"

"సాయంత్రం డాక్టరమ్మదగ్గెరికిపోవాలె"

"డాక్టరమ్మ దగ్గెరకా ? ఎందుకు ?" కనుబొమలు ముడివేసి ఎల్లారెడ్డి.

"ఎందుకంటె.... నువ్వు దాపువుఅయితానవు" అనుకుంట రిప్పేనబయటకు వెళ్ళి రెండుచేతుల్లో రెండుకుండలు తీసుకుని యింట్లోకిచూస్తూ,

"పొయ్యిమీద అన్నం 'పుమ్మగీలుతాంది' పెట్టుకోనితిను, అల్సెంవైతె పంపులుబంద్దైతయి" అని జెపజెప వెళ్ళిపోయింది. రాధమ్మని అందుకోబోయిన ఎల్లారెడ్డికి గుడిశెవాసాలు 'ఫటుక్కున' తగిలినయి. 'అన్నన్నాయి..'అని పుణుక్కుంటూ చేతిలో పళ్ళపొడివేసుకుని బయటకువచ్చాడు. దూరంగవున్న నీళ్ళపంపుదగ్గెరనుంచి కోప్పడుకోపడాలు, తిట్లు ఎప్పట్లాగె లొల్లిమొదలైంది. "యింత బాయిపన్జేసినా తాగు టానికి నీళ్ళకరువు. నీతల్లి ఎంకటాత్రివు పల్లెన రోడుకడ్డం కుండలు వెట్టుకోని పంపు వేయించుకున్నట్టు యిక్కడేదన్నసేత్తె బాగుండు" అని అనుకుంటూ మొఖంకడుక్కుని యింట్లోకివెళ్ళి అన్నంపెట్టుకుని నిన్నటికూరపెట్టుకుని తిని డ్యూటీబట్టలు వేసు కుంటుంటె పక్కగుడిశెలోంచి టింబరింగు కార్మికుడు నర్సయ్య "ఏంవైందిరెడ్డీ ? తయారైనవా ?" అని కేకేసిండు.

"అయిపాయె.... అత్తాన" అనుకుంట పండిరికి తగిలించిన టోపీని తలకుపెట్టు కొని బయలుదేరిండు. నీళ్ళకుండపెట్టుకొని ఎదురైన రాధమ్మనుచూస్తూ "పోతాన" అని కనుబొమలెగరేసి చెప్పిండు. రాధమ్మ మొగ్గతీరుగ మొఖం ముడుచుకోని "జెప్పనరా...." అంది. తలనిలువుగా వూపుతూ "నర్సయ్యా....పా" అన్నడు ఎల్లి రెడ్డి. యిద్దరు యిరుకు సందులోంచి నడుస్తుంటె నర్సయ్య అడిగిండు "జెప్పన రమ్మంటాంది ఎందుకు ?" అని.

"డాక్టరమ్మ దగ్గెరికి పోవాల్నట" అని కొంచెంసిగ్గుపడ్తూ "నెలతప్పిందట" అన్నడు.

"అట్లనా" అని ముభావంగ వూరుకున్నడు నర్సయ్య. బొద్దింకమీసాల్ని దువ్వుకుంట, తనకు మొదటిసారిగ పుట్టినకొడుకువల్ల తనెంతసంబరపడ్డది తలుచు కొని, రేపోమాపో తనలాగె బాయిపనిచెయ్యడానికి సిద్ధపడ్డకొడుకును యాదికితెచ్చు కుని విచారిస్తూ నడుస్తున్నడు.

"నిదర్లేదారెడ్డీ ? కండ్లుఎర్రబడ్డట్టున్నయి" అని మురుగుకాల్వ మీదినుంచి దునుకుతూ అడిగిండు నర్సయ్య.

"నిదర్వ్వను కుక్కల్ దెం.... గుడిశెల ఒకటేవుడుకపోసుడు దోంవలుకుట్టుడు అటిసురుకోని యిటిసురుకోని ఏరాత్రో పంటె కోడికురుకోలిగె ఓ నిదర్పట్టింది. మళ్ల

అయిదుగంటల సీటికంటెపుందే తెలిపైంది." కుండఎత్తుకునివస్తున్న ఒకామె దారియివ్వడంకోసం మరోగుడిశె గుమ్మంలోకివెళ్ళి, తిరిగి దారిలోకివస్తూ ఎల్లరె అన్నడు.

"పెద్దపూరుపెట్టు నడుసుడామె తిన్నదిఅరిగేటట్టు. నాకంటె శాలరాక సైకిల్ కొనుక్కోకపోతి, నువ్వన్నకొనుక్కోరాదు" అనిఅడిగిండు నర్సయ్య.

"సైకిలా ? సూవాలె.... బాయిపనికి తెచ్చినపైసలే తేరకపాయె" అన్నడు ఎల్లరెడ్డి. అని ఓగుడిశెముందాగి "లింగయ్యా.... ఓలింగయ్యా" అని పిలిసిండు నర్సయ్య రెండుఅడుగులేసి ఆగిండు. "అత్తి" సమాధానంతోపాటు మనిషికూడ వచ్చిండు.

"ఈనెవలు ?" తాటిమాకుతీరుగ సల్లగబలంగవున్న యువకుని దిక్కుచూస్తూ నర్సయ్య అడిగిండు. సమాధానంగ ఎల్లరెడ్డి....

"లింగయ్య అని మనబాయికే నిన్నటిదాక బదిలీఫిల్లరుగ వస్తేసిండు యియ్యాల్లట్నుంచి పెంపటీరీ మజ్దూరుగ అత్తాండు" అని చెప్పిండు.

లింగయ్య తనగుడిశెముందు పనిచేసుకుంటున్న తండ్రిదిక్కు, తలుపువెనక నిలబడిచూస్తున్న భార్యదిక్కుచూసి "పోతాన్నేఅయ్యా" అన్నడు. తట్టకు తీగెలు కట్టుకుంటున్న లింగయ్యతండ్రి కట్టడం ఆపి

"పోగని బిడ్డా ! పదిలం. మీ బాయిల "డిప్లరింగు"[1] నడుత్తాందట జెర పదిలంగమెదులు" తనఅనుభవాన్ని చెప్పిండు. ముగ్గురుకలిసి కొంతదూరంనడిచిన తరువాత నర్సయ్య అడిగిండు.

"పిలగా.... లింగయ్యా.... మీనాయిన ఏంపజ్జేస్తడు" అని.

"ఫైవింక్లైన కోల్ఫిల్లరుగ" సమాధానంచెప్పిండు లింగయ్య. నర్సయ్య పెద్దగానవ్వుటూ "సితల్లి బాయిపనోనికడుపున బాయిపనోడుపుడుతడు" అన్నడు మళ్ళ అటనే.

"మరైతే(వానెగని పెండ్లిఅయిందా ?" అని అడిగిండు వెనకకుతలతిప్పి. ఎల్లారెడ్డి ఆంపకుని, "నెలరోజులకిందనే అయింది" అనిచెప్పిండు. ఎందుకోగాని నర్సయ్య "ఛ్చ....ఛ్చ" అని చప్పరించిండు, తారురోడ్డెక్కుతూ.

---

1. డిపిల్లరింగ్ : గుహలతీరుగ తొలుచుకుంటూపోయి, తిరిగి వెనక్కివస్తున్నప్పుడు మొదట వదిలిపెడుతూపోయిన బొగ్గును తీసేపద్ధతుల్లో డిపిల్లరింగ్ ఒకటి.

తారురోడ్డుమీద బొగ్గుట్రాన్స్‌పోర్టుచేసే లారీలు 'చిరచిర' శబ్దంచేస్తూ అటూ యిటూ పరుగెత్తుతున్నాయి. నైటుషిఫ్టు కార్మికులు తిరిగివస్తున్నరు. పొద్దటిడ్యూటీకి వెళ్లాల్సిన కార్మికులు వెళ్తున్నారు సైకిళ్లున్నవారు సైకిళ్లపైనా లేనివారుమాత్రం కాలీ నడకన ముందే బయలుదేరి అడ్డదోవలగుండా నడుస్తున్నారు.

నర్సయ్య, ఎల్లారెడ్డి, లింగయ్య రోడ్డుదిగి అడ్డుదోవగుండా తంగేడుచెట్ల లోంచి నడువసాగిండ్రు. ఎల్లారెడ్డి కాలు పట్టిపట్టివేస్తూ నడవడానికి అవస్తపడుతూ

"నర్సయ్యా.... బూట్లు బాగమండుతానయి" అన్నడు.

సైకిలుంటెనేమో జెర జెప్పసతగ్గు, కొన్నిరోజులు గిట్లనేవుండి కాయలు గాస్తయి. ఆయెంక తక్కువైతయి" అని వెనక్కుతిరిగి

"ఎల్లారెడ్డీ! అసలు బాయిపనిఅంటెనే బాంచెపని, నీతల్లి దీనంతలుచ్చపని దునియలగూడలేదు. యింత అరుపమోసుకష్టం యిన్నియిబ్బందులుపడుకుంట చేసే గాడ్దికొడుకు యింకెవడులేడు, వాడెవడో ఎంకటాద్రివచ్చి పాడినట్టు తెల్లారిలేస్తె అన్నిబాధలే" అన్నడు. అంతావిన్న ఎల్లారెడ్డి

"హా.. నర్సయ్యా దీనికంటె ఎగుసంజేసుడు సుఖంగుండె" అని వాపోయిండు.

ఎక్కడెపడులేక అక్కమొగుడు దిక్కైనట్టు - మాలసొంటోనికంటె గతిలేక అబ్బుడుకావట్టె. మరి నీకేంపైందయా? బంగారంవోలిగె "ఎగుసం"జేసుకబతుకక అని నర్సయ్య అంటె.

"ఎందుకులేదు. నాలసోంటోళ్లు యిద్దరుచేసినా దంగది. కనీఏంలాభం? గడియరికాములేదు గవ్వరాకడలేదు. అయ్యగారిసంపాదన అమ్మగారి పసుపుకుంకుమకు సరిపెయినట్టు. అండ్ల పండిందిలేదు పెయిందిలేదు. పొట్టకెల్లుడే బరిబ్బాగ కష్టంఅయితాంది" వ్యవసాయంలో తనఅనుభవం చెప్పిండు ఎల్లారెడ్డి.

"ఔనయ్యా రెడ్డి.... పురుగుపుట్టదిని పుట్టలుండబుద్దికాక నేనోఎకురం పొలం గొన్న. నీతల్లి అండ్లపండిందిలేదు పెయిందిలేదు. ఏటికేడు 'లుకాసే' అమ్మ కట్టపని సూత్తాన" అని తాను ఈమధ్య ప్రారంభంచేసిన వ్యవసాయం గురించి చెప్పిండు నర్సయ్య. లింగయ్య మవునంగ వారివెంట నడుస్తున్నడు. ముగ్గురూ తంగెళ్ళనుంచి బొగ్గుకుప్పల్లోంచి నడుస్తున్నరు.

"ఈ నెల జీతం ఎంత?" యథాలాపంగ నర్సయ్య అడిగిండు.

"నాలుగు వందలు" తక్కున చెప్పిండు లింగయ్య.

"నిన్నుగాదు రెడ్డిని అడిగిన" వెనకకుతిరిగి చెప్పిండు నర్సయ్య.

"నాదా ఆరువందలు" అన్నడు ఎల్లరెడ్డి. నర్సయ్య విచారిస్తున్నట్టు.... "మజ్దూర్ పనాయె.... ఫిలింగులంటె ఏడెనిమిదివందలు దొరుకు" అన్నడు.

"మాదొరుకు.... చాలనైసన్ని రోజులు ఫిల్లింగ్ సేత్తసనుకున్నగని.... రోజురిటనేనాసె గాబాధపల్లేక ఈ మస్టర్ పనికి వొప్పుకున్నగాదు" సంజాయిషిగ చెప్పుకున్నడు ఎల్లరెడ్డి.

"ఔ గాని రెడ్డి.... రోజు 'డిప్లరింగు'లకు ఎందుకత్తవు ? ఎటన్న 'ఎక్టింగ్' [2] కమాన్లకుపోరాదు." అన్నడు నర్సయ్య సలహాతీరుగ.

"కొన్నేళ్లకోసారి టర్మీషనిచ్చుకుంట అండర్ మేనేజరుసారు డిప్లరింగే తోల్తాండు" అన్నడు ఎల్లరెడ్డి.

"యింటికాడ ఎగుసంచేసినట్టు మొద్దుతీరుగసేత్తె ఎందుకు తోలడు ? అయితె వానెగసి, యాక్టింగు కడ్తాండా ?" అని అడిగిండు నర్సయ్య.

"యాక్టింగులేదూ మన్నూలేదు, గదేమజ్దూర్ జీతం" నిరాశగ అన్నడు ఎల్లారెడ్డి.

యాక్టింగుకడితె ఎంతలేదన్న యింకో నూరూరుపాయలు దొరుకు" నిట్టూర్చి అన్నడు నర్సయ్య. దానికి జవాబుగ ఎల్లరెడ్డి "పర్మనెంటు మజ్దూర్లలె యాక్టింగు కడ్తరటకద" అన్నడు. ఎల్లరెడ్డి చెప్పిందివిని భళ్లుననవ్వి "సీతల్లి భలేగున్నది. అటు టర్మీషనిచ్చుకుంట పర్మెంటుకానియ్యరు. యిటు ఏపనిచెస్తె ఆపని జీతం యాక్టింగు కట్టియ్యరు. సీతల్లి.... భలేదోపకం" అన్నడు నర్సయ్య.

"నూటడొంబై మస్టర్లువొస్తేగ్గ పర్మెంటు చెయ్యాన్నని రూలున్నదని యూనియ వోళ్ల పోస్టర్లేసిండ్రుకద" యూనియన్ రాజకీయాలు తెలియని ఎల్లరెడ్డి అమాయకంగ అడిగిండు. నర్సయ్య మల్లనవ్వి....

"సీతల్లి ముండమొయ్య కంపినే అంటె దానిజుట్లకెల్లి ఎల్లినోల్లు యూనియ నోల్లు. ఈమధ్య గసోంటిపనులుకూడ సేయించుతలేదు. ఎవడన్న గట్టిగ మాట్లాడితె నౌకరి పూడకోకిచ్చుడు పోలీసులకు పట్టిచ్చుడు. నౌకర్లుపెట్టిత్తమని వెయిలకు వెయిలు మింగికూకుండుడు. అంతకుదప్ప యిప్పుడు వాల్లేంజెయ్యలేరు" అన్నడు. ముగ్గురు

---

2. హెడ్డింగ్‌కమాన్ డెవలపింగ్ వర్కింగుప్లేసు.

మరికొంతదూరంనడిచి ఒక గుడిశెముందాగిండ్రు. అప్పటికే వుదయం ఏడుగంటల సైరన్ కూస్తుంది. ఎత్తులు వంపులుకలిగి చిన్న చిన్న తంగేడుచెట్లు అడివిదంతెలు కలిగిన విశాలమైన ప్రదేశంలో, బాయికి ఫర్లాంగుదూరంలో వెలసిన సారాయి గుడిశె అది. ఒంటినిటాద్రిడు గుడిశెలో.... ఓ సారాయి క్యాను కొన్ని గాజుగ్లాసులు ముందు పెట్టుకుని, ఖాతాపుస్తకం కాళ్ళపైపెట్టుకుని, యింకా యివ్వని పద్దులగురించి లెక్కలు చూసుకుంటూ, పచ్చేపోయే కార్మికులను కనిపెడుతున్నడు కొట్టువాడు. కొట్టుముందు ఆగాడు నర్సయ్య. జేబులోంచి వందరూపాయలు కొట్టువాడికిస్తూ....

"మొన్న అటునుంచి అటేపోయిన లెక్కచూసుకోని కొట్టైయ్" అని హెచ్చరించి "రాండ్రి" అని మళ్ళీ నడక సాగించిండు,

అడ్డదోపదాటి తారురోడ్డెక్కారు. వంపుగావున్న తారురోడ్డుపై సైకిల్ గంటలు గణగణలాడిస్తూ, కార్మికులు రివ్వున దూసుకుపోతున్నారు. కొద్దిసేపు మవునంగ పూరుకుని "నర్సయ్యా.... నెలనెలా వందరూపాయలు సారాకోసం ఖర్చుబెడతవా?" అని ఆశ్చర్యంగ అడిగిండు ఎల్లరెడ్డి. నర్సయ్య చిన్నగానవ్వి....

"ఏందనుకున్నవ్ బాయిపనంటే నాలోద్రిజులుగడిత్తె నీకుతెలుత్తది. నీతల్లి.... తెల్లారకముందేలేసి వుడికీవుడకని కూడు బుక్కెడుతిని పొద్దువోయిందని 'పిరోపిరో' అంట ఈడ్సుకుంటీడ్సుకుంట ఎగపోసుకుంట ఎండనక వాననక మైళ్ళకు మైళ్లరికి ఎక్కడికో పాతాళంబెయినట్టు అరువైడెబ్బైపాయలు జారుట్లబూరుట్ల దిగెటాళ్ళకే కాళ్ళన్ని రిళ్ళలువారె, యిగ పనికాడికి పొయెవారకె గు....బట్టలుతడిసె యిగ ఏ పొద్దుకో ఖాలిటబ్బులిత్తె పొట్టనరాలు తెగంగ పేసిలకు[3] దొబ్బుకపోయి, వళంగాని పొగల, కుమ్మలపెట్టి వుడుకపెట్టినట్టు వుండె.

గరిమిపేసిలనుంచి రేసులెక్కి, డీబులుదిగి, పొగకు పస్కువస్కున దగ్గుకుంట, ఆ గరిమికి మాంసమంతవుడుకంగ, పుట్టెడుబండకింద సచ్చినసావెరుగక బతికిన బతుకెరుగక రెడ్డీ! నెత్తురుసెవుటజేసి, బొగ్గుదివి బొగ్గేరిగి, యిచ్చినటబ్బులు నింపి, కడుపులపేగులు తెగంగ మళ్ళభర్తి దొబ్బి ఆడుకు అందిచ్చి వంపుకాడ తానంజేసి, మళ్ళ మోకాళ్లమోచేతులు పట్టుకుంట అరువైడెబ్బైపాయలు ఎక్కెటాళ్ళకు అయ్యా! యిద్దరీడ్సి ముగ్గురుతన్నినట్టు పెయ్యంత పచ్చిపుండోలిగె ఆయె. మల్ల ఎక్కన్నో కాలిపెయిన గుడిశెకు నడిసిపోవన్నన్న సైకిల్ తొక్కన్నన్న యాష్టచ్చె.

---

3. పేసి : వర్కింగుప్లేసు

అదేపాయె సచ్చిబతికి యింటికిపోతె ఆడేవన్న 'సౌలత్' వుంటదామన్నా, గుడిశెల్ల వుడుకపోత, బిడిబంధం సక్కగలేక పోరగాండ్లలొల్లి, ముసుగువాసన, సీతల్లి గాసీదర భరించలేక "నవ్వో దో నవ్వో" సార తాగిపంటె కసేపు అలిష్టమర్శిపొయి మొద్దునిద్రపడుతది. లేకుంటె గీ బాడుకావు బాయిపనిసేసి వట్టిగపంటె నిదెట్ల వడుతది?" అని బాయిపనోని బాధలు నర్సయ్య చెప్పుకొస్తుంటె ఎల్లరెడ్డి సబబే అన్పించింది.

మేనేజరు కారుహారన్ చప్పుడువిని పక్కకుజరిగి నడుస్తున్నరు. కాలినడకన సైకిళ్ళపైన పోతున్నవారికండ్లలో దొగ్గుదుమ్ము లేపిపోపి మేనేజరుకారు షెడ్లోకివెళ్ళి ఆగింది. ఆయన ఆదరబాదర మ్యాన్-వే వైపువెల్తుంటె చూసేవాళ్ళకు వేషంవిప్పిన యముడు యాదొచ్చిండు. మ్యాన్-వేలో హాజరు చెప్పేవాళ్లు చెప్పుతున్నరు. ల్యాంప్‌ల కోసం పోయేవారు మేడమెట్లెక్కిపోతున్నరు. పనిముట్లుతీసుకుని డిస్ట్రిబ్యూషన్‌కు ఎదురుచూసేవాళ్లు కొందరు, యింకా సైకిళ్ళపై దూసుకువచ్చేవారు మరికొందరు లైన్మెన్ కార్మికులు ట్రామర్స్. టింబరింగు కార్మికులు ఎక్కడివారక్కడ గుంపుల మాదిరిగ నిలబడివుండి పిచ్చాపాటి చర్చించుకుంటున్నరు. కోల్‌ఫిల్లర్స్ తట్టలు చెమ్మాసులు తెచ్చుకుని ఆ వర్కింగ్ ప్లేసుల గాలిలేదని, ఈ వర్కింగుప్లేసుల మెట్లులేవని మరోచోట 'దేబు'నడుపొద్దని గ్యాంగులవారిగకూర్చుని తీవ్రంగ చర్చించుకుంటున్నరు.

ఉదయం ఎండతీరుగనే, అధికార్లు కార్మికులమీద చిటపట లాడుతున్నరు. జనరల్‌షిఫ్ట్ మజ్దూర్స్ అందరూ నెత్తిమీద బండలుమోస్తూ టబ్బులు నింపుతున్నరు. బాయిలోపల కట్టడాలకోసం 'మేషన్స్' పెద్దపెద్ద బండలు సుత్తెలతో పగులగొడు తున్నరు డిస్ట్రిబ్యూషన్ బుక్ ఒకచేత్తో పట్టుకుని పెన్నుగల మరోచేతిని పొద్దుపొడుపుకు అడ్డంగపెట్టుకుని హెడ్‌వోవర్‌మెన్ రాజయ్య మజ్దూర దగ్గరికివస్తూ....

"ఏడవోయిండ్రిరో ఈ ముందంత? నిన్న శనివారం రెండు మస్టర్లని నా పెండ్లికచ్చినట్టు అచ్చిండ్రి. ఈరోజు ఎవడు గతిలేనట్టేవున్నది, ఆఁ.... నీయవ్వ కర్మంపెండ్లాం ముండమొయ్యగదరో. టింబరింగ్ మొఖద్దమ్‌కు ఎవల్నిత్తు లైన్‌మెన్ మొఖద్దంకు ఎవల్నిత్తు, మెషినోళ్ళకు ఎవల్నిత్తు?" అని దీర్ఘాలుతీస్తుంటె.... బండ మోసే మజ్దూరలోనుంచి ఒక కంఠం రాజయ్య మాట్లాడే ధోరణిలోనే.... "దొరల

దూరంగ ఆఫీసురూంలోంచి సేఫ్టీఆఫీసరు రాగిచెంబుగుండు పుణుక్కుంటూ బయటకువచ్చిండు. యిందాకకూర్చుని వాదించుకుంటున్న కోల్‌ఫిల్లర్లు కొందరు ఒకర్నిపట్టుక ఒకరులేస్తూ.... "ఎహె.... పారా్రి.... పాండ్రి పొయ్యి సేఫ్టీఆఫీసర్ని అడుగుదాం, నిన్నటిసంగతి మర్చిపోయిండా?" అని గుంపుగావెళ్ళి చుట్టుమూగిండ్రి వుత్తరదేశపు గుప్తగారిని, అంతమందినిచూసి జడుసుకున్నడు. నిన్నతనను బాయిల, వేడివర్కింగుప్లేసుల గంటసేపునిలబెట్టి చెమటతో బట్టలన్ని తడిసేదాక, తిట్టినతిట్టు తిట్టకుంట గాలిలేదని తిట్టినసంగతి జ్ఞాపకంవచ్చి బయపడిపోయిండు. అండ్ల మళ్ళ తెలుగురాదు. ఎర్రని బోడిగుండుమీద చిరుచెమటలుపట్టినయి. అయినా కోల్‌ఫిల్లర్ల దిక్కుచూసి ఏంకావాలి? అన్నట్టు కనుబొమలెగరేసిండు. మందిలోంచి ఓ గడ్డం సాహెబు ముందుకొచ్చి "ఈడికి మూడ్రోజుల్నుంచి చెప్తానం, ఎవరుపట్టించుకుంటలేరు. టూసీము 4 ఫస్టీస్ట్‌డీబుల గాలిగురించి లోపల్నేమొ పుచ్చుదీస్తైమండుతంది గర్మికి." అని అనంగనే సాహెబును, సాహెబుగెడ్డాన్నిచూసి హిందీవచ్చుకాబోలు ననుకుని "హా భై ముఝే...." అంటూ యింకేదో చెప్పబోతే ఒక కార్మికుడు కిసుక్కుననవ్వి "సాహూ ఆకు నగంతురుకోడు. నాకన్నయింత బాసఅత్తదిగని వానికి అసలేరాదు" అన్నడు. సాహెబుకోపంగ

"బలిపినాపుర లచ్చిగా" అని మూతిపోట్లు పొడువబోయాడు. మిగతావాళ్లు ఫళ్లుననవ్విండ్రి.

సర్దార్లు ఓవర్‌మన్లదగ్గరికి, ఓవర్‌మ్యాన్లు అండర్‌మేనేజర్లదగ్గరికి, అండర్‌మేనేజర్లు మేనేజర్‌దగ్గరికి 'అసు'కొయ్యలతీరుగ తిరుగుతున్నరు.

మైసమ్మగుడిని మజ్దూరొకడు నీళ్ళతో కడుగుతున్నడు. మ్యాన్-వేముందు మైసమ్మ గుడిపక్కన టింబరింగుకార్మికులు నిలబడి ఎంతకూఎక్కని నైటుషిఫ్ట్ టింబరింగ్ కార్మికులకోసం ఎదురుచూస్తున్నరు. పొయి పనిచేయాల్సిన డీపిల్లరింగ్ డిస్ట్రిక్టు ఎలావుందోనని గాభరాపడిపోతున్నరు.

వాలినమీసాలుగల టింబరింగుకార్మికుడు చంద్రియ్య, నర్సయ్యతో "యియ్యాల మనకు కొత్తటెంపరరీ మజ్దూర్ లింగయ్యఅత్తాండు" అనిచెప్పిండు. నర్సయ్య లింగయ్య దిక్కుచూసినవ్వి "వానికేంది నీతల్లి.... కుర్రిక్కుర్రిస్నడు, మొన్ననే పెండ్లి అయిందట పోరి సిలుకున్నట్టుగున్నది" అని మళ్ళ నవ్విండు.

"ఎల్లరెడ్డి జెరపొద్దుగాల వోతడట, భార్యను తీసుకోని దావఖానకు పోతడట" పొగాకుతుంచి నోట్లోవేసుకుంటూ టింబర్ మెన్ మల్లయ్య చెప్పిండు.

"ఎందుకట ?" వాలినమీసాల్ని మీదికి తిప్పుతూ చంద్రియ్య అడిగిండు.

"ఎందుకంటె రేపోమాపో రెడ్డికి కొడుకోబిడ్డో పుట్టవోతాండు్రి" పక్కకు తిరిగి ఎల్లరెడ్డి దిక్కుచూస్తూ అన్నడు నర్సయ్య. ఎల్లరెడ్డి కళ్ళల్లో ఒక్కక్షణం వెలుగు. తిరిగి నర్సయ్య అన్నడు.

"ఎమ్మోమ్రపా.... పొద్దుగాలవోతమని మీద అనుకోవద్దు, నైటుషిఫ్టోడు యిదు వరదాక ఎక్కలేదంటె డిప్లరింగుల ఎట్లున్నదో ఏందో ?" విరక్తిగ పెదిమలువిరిచిండు.

"ఆ కూలుడు, ఆ టాపుసప్పుడు రాత్రి కలలగూడ కనిపియ్యపట్టింది. సీయక్క బయానికి నిద్రిపట్లేదు నర్సన్నా" అని చెప్పిండు మల్లయ్య. అంతవరదాక పళ్ళల్ల పుల్లలు దూర్చుకుంటున్న పొట్టి ఓదెలు నవ్వి "గంతపిరికి" అన్నడు. మల్లయ్య రోషంగ "సీయక్క మొండిమొదలారివున్నవు వత్తెవీకున్నటానికి నీకు పెండ్లమా పోరగాండ్లా ? నీకేందెలుత్తదిరా సంసారిబాధ" అన్నడు. టింబర్ మ్యాన్స్ టెంపరరీ మజ్దూర్స్ అందరూ మూడురోజులుగా ప్రమాదంగ తయారైన డీపిల్లరింగ్ డిస్ట్రిక్టు గురించి తలుచుకుంటు బయపడిపోతున్నరు.

కొండచిలువ చప్పరించి, బయటకు నాలుకతో తోసినట్టు నైటుషిఫ్ట్ టింబర్ మ్యాన్స్ టెంపరరీ మజ్దూర్సు వెనకాలె డీపిల్లరింగ్ సర్దార్ (సూపర్ వైజరు) పైకి వచ్చిండు. సర్దార్ చార్జ్ యివ్వడం కోసం రూంలోకిపోయిండు. ఎక్కిన టింబరింగు కార్మికులు చేతుల్లోని గొడ్డళ్ళను బంపాలను, పికాక్సులను కిందపెడుతుంటెరి ఆందాక నిలబడిఎదురుచూసిన మల్లయ్య చంద్రియ్య, ఎల్లరెడ్డి ముగ్గురూ ఆత్రింగ అడిగిండ్రు

"డిప్లరింగు ఎట్లున్నది ?" అని ఒకరంటె "గోఫ్కూలిందా లేదా ?" అని మరొకరు. "మాషిష్ట్ మంచిగ నడుత్తదా ?" అని వేరొకరు ప్రశ్న మీద ప్రశ్న వేస్తుంటె నర్సయ్య కసురుకుంటూ,

"వసరాదుర్రి.... మీదపడ్డట్టు ఏందాఅడుగుడు ?" అని నైటుషిఫ్టు కార్మికుల దగ్గరికివస్తూ....

"ఏమాయెనే బాలన్నా ! లోపల గోపుఎట్లున్నది ?" అని అడిగిండు. బాలన్న నడుముకు చేతులానించుకుంటూ

"మూడోప్రిజలున్నుంచి ఎట్లున్నదో గట్లనేవున్నది. ఒకటే పిటపట పైనమీద ఎక్కాన్నో టాపు పట్లువదిల్నట్టు 'గుప్కు.... గుప్కు' మని ఒకటే సప్పుడు. పెద్దపులి నోట్లెకుపోయి అచ్చినట్టు బయం బయంగ లోపలికివోయి ఓ తట్టైత్తుతరో లేదో, యాన్నో 'పటపటానెటా'ల్లకు, పన్జేసెటోళ్ల 'గెబగెబాని' ఒకటె పురికచ్చుడు నర్సన్నా నాకైతె బాంచెన్ పి....లువోయి కపాలం బట్టినయి తాపకోసారి" అని చెప్పంగనే మరో కార్మికుడు

"జెర్రయితె మేం అందరం వొడిసెటోళ్ళమె లోపలకొంచెం కూలివప్పుడు మా కొంతులు తొక్కినట్టే అచ్చింది." కళ్లపెద్దగ అటూయిటూతిప్పుతూ అన్నడు.

"ఒగన్నొగడు దొబ్బుకుంట వురికత్తె అగోసూడు దెబ్బలెట్ల తాకిచ్చుకున్నరో" అని బాలయ్య నర్సయ్య నుద్దేశించి చెప్తూ....

"నర్సన్నా....సైడో, బాటమో పెట్టుకోని మాపబ్బం గడుపుకోని బురుదల బందేసుకోని దాటి అచ్చినట్టు అచ్చినం. లోపలొక్కదాటులేదు పెద్దాంఅంటె కదుదాం అంటె తుంటలులెవ్వు. ఒక పేసిల సపోర్టులు లెవ్వు మీరుమాత్రం పదిలం" కాళ్లకాళ్ల తాకులాడుతుండగ వెళ్ళిపోయిండు.

డీపిల్లరింగ్ పనిస్థలం ప్రమాదంగ వుందని తెలుసుకోని టింబర్ మ్యాన్స్‌కి గుబులుపుట్టింది. బతుకుపట్ల తీపికలిగింది. వీలైనంతవరకు డెవలపింగ్ వర్కింగ్ ప్లేసుల్లోకి పోవాలని ఎవరికివారే ఎత్తులువేస్తున్నరు. డీపిల్లరింగ్ డిస్ట్రిక్ట్ సర్దార్ రంగయ్య చార్జ్‌తీసుకుని టింబర్‌మ్యాన్స్ దగ్గరికిపస్తూ "పారాదుండ్రి నర్సయ్యా" పాండ్రి" ఫస్టెయిడ్ కిట్‌లోదూది బ్యాండేజీ వుందోలేదో చూసుకుంటూ అన్నడు

"లోపల తుంటలేదట, దాట్లులెవ్వట, గడికోసారిగోఫ్ జెదిరిత్తాందట ! గవ్వే పనులు పాండ్రంటె ఎట్లమొఖద్దమ్ ?" అని చంద్రయ్య అంటె "యియ్యాటికి ఒక రోజు ఫిల్లర్సొల్లను ఎటన్నతోలి డిప్లరింగు బందువెడ్తోంది" అని మల్లయ్య అన్నడు.

"నేనుగట్లనే అడిగిన మేనేజర్ను" తల గమ్మత్తుగ వూపుతూఅన్నడుమొఖద్దం.

"అంటె ఏఁవన్నడు?" మల్లయ్య, చెంద్రయ్య యిద్దరు ఒకేసారి అడిగిండ్రు

"అవునండీ నేను కూడ ఈబాయినుంచి వేరేబాయికి వెల్తానంటె ఎవరూ వెళ్ళ నివ్వడం లేదండి పైదొరలు అన్నడు"

"ఆ వాళ్ళకేంది ? గట్లనే అంటరు అట్లచ్చిట్లవోతరు వాళ్ళకేం తెలుసు? రేపే

దన్నయితె ఎవనిసేతులు వానినెత్తిమీదపెడ్తరు" అంటూ "రాండేర్రిమురార్రి" అని మిగతావారిని పిలిచిండు నర్సయ్య.

"నాకు రాంగనే కడుపునొప్పి మొదలైందే నర్సన్నా నేను ఫోర్సీం[5] డిస్ప్రిక్టు బోయి అటోళ్ళను ఒయితోల్త" అన్నడు చంద్రియ్య ముక్కువిరుస్తూ.

"ఎందుకత్తరార్రి యిసోంటి పండవాట్లగాడ్దులు ఫోర్సీంబోయిమాత్రిం పంటూ వుర వరుపేసుకోని." గొడ్డలి బుజానపెట్టుకుంటూ కోప్పడ్డడు నర్సయ్య. చంద్రయ్య తేలుకుట్టిన దొంగతీరుగ వూరుకుంటె, మల్లయ్యమాత్రిం కిటుకు కనిపెట్టినవాడి తీరుగ.

"ఆఁ డిప్లరింగు బాగలేదంటె కడుపునొప్పిలేసింది. లేకుంటె ఎందుకులేసు?" అన్నడు. అందాక చప్పుడుచెయ్యని ఓదెలు లేచినిలబడుతూ "ఎహే గదేంజేత్తది పీకుద్దా? పోదాంపాండి" అన్నడు నర్సయ్యకోపంగ "ఓహో బయిలెల్లిందే పదే టాపును పేరుపెట్టి ఆపెటట్టుకున్నడు. సీతల్లి మాటలుమాట్లాడుమంటె మాట్లాడుతరు". అని కోప్పడుతూ మ్యాన్-వేలోకి దిగగానే మిగతాముగ్గురు టింబర్‌మ్యాన్స్, నలుగురు టెంపరరీ మజ్దూర్స్ అనుసరించిండ్రు- ఫిల్లర్స్ కార్మికులుతదితరులుకొందరు దిగుతున్నరు. మరికొందరు వారి వారి పనుల్లో యిబ్బందులగూర్చి అధికార్లతో తగువు లాడుతున్నరు.

రోజుతీరుగకాకుండ ఈరోజు మరింత బయపడుతూ దిగుతున్నరు టింబర్ మ్యాన్స్. నర్సయ్యమాత్రిం 'బొనుగ' గొడ్డుతీరుగ గొడ్డలిజాను కిందానింటుకుంట దబదబ నడుస్తున్నరు. మిగతావాళ్ళ మనసు మనసులలేదు.

"అంత అగులుబుగులు అయితాందేమల్లన్నా" అన్నడు చెంద్రియ్య. "నాకు జెప్పు" అనివత్తిపలుకుతూ బురదగావుండటంవలన జారికూలబడి పోయిండు మల్లయ్య. "అయ్యో.... అయ్యో" అనుకుంట లేవదీసిండ్రు మిగతావారు.

"ఓరోజు నలుగుర్నిపెట్టి మెట్లుకొట్టిత్తెందో" అన్నడు చంద్రియ్య.

"నలుగుర్నిపెట్టి తవ్విత్తె వానికి నాలుగుతట్టలు బొగ్గువిందుద్దా?" వెటకారంగ అన్నడు నర్సయ్య.

"సీతల్లి సేఫ్టికమిటి మీటింగటబెడుతరు. అండ్లున్న గాడ్దికొడుకులంత లడ్డు,

చాయకోసమే కసేపుండిఅత్తరుగని. గాదగట్లున్నది గీడగిట్లున్నది అని ఎవడు చెప్పడు" అన్నడు నర్సయ్యనడుస్తూనె.

"డిప్లరింగంటె ఏంది?" కుతూహలంగ అడిగిండు లింగయ్య ఎల్లారెడ్డిని.

పాల్లుఅచ్చేదాక పిల్లర్లు యిడిపిపెట్టుకుంటపోయి పాల్లురాంగనే ఎనుకకుమరిి యిడిసిపెట్టిన పిల్లర్లను లేకుంట తీసేపద్ధతిని డిప్లరింగంటరు అన్నడు ఎల్లారెడ్డి. "మరి గోఫ్ అంటె?" మరోమాట అడిగిండు లింగయ్య. "గోఫ్ అంటె బొగ్గుపిల్లర్లు లేకుంట తీస్తాంటె ఖాలీజాగ ఏర్పడుతదిసూడు దాన్నె గోఫ్ అంటరు. దానిమీద బండకప్పు ఆగి సూసుటానికి బయంగుంటది." అన్నడు కళ్ళు పెద్దవి చేసిచెప్తూ. "తొలుసుకుంటపోవుడే దేంజరంటె మళ్ళలేకుంట తీసుకచ్చుడు యింక దేంజరన్న మాట" తనకుతానే అనుకున్నట్టు అనుకున్నడు లింగయ్య. అట్లాఅనుకుంటుంటె "ఓ మనుమడా! సూత్తువుగని రారాదు ఎన్నడుగాలేదా డిప్లరింగు" అని అంటున్న నర్సయ్య నుదుటికి పైనటాప్‌కు సపోర్టుగ ఎక్కించిన 'గాడర్' తలకు ఫతక్‌మని తగిలింది. నర్సయ్యకు కండ్లనీళ్ళుతిరిగినయి. కొంతమంది కోల్‌ఫిల్లర్సు డిప్లరింగ్ లోకి వస్తూ అధికార్లను తిడుతున్నరు.

"ఒకరోజు డిస్ట్రిక్టు బందువెట్టి వేరేమిషిన్లకు పంచమంటె పంచరట. వానవ్వ లంగనోళ్ళల్లనా...." అని తిట్టుకుంటూ దబదబనడుస్తూ పోతున్నరు. చాలాదూరం పడుతూలేస్తూ, బురదలో చీకట్లోనడిచి డీఫిల్లరింగ్ డిస్ట్రిక్టు చేరుకునేసరికి సర్దార్ లింగయ్య 'ఎండ్‌లెస్' 6 రోప్ తోపగుండా ముందేవచ్చి జంగ్షన్లోకూర్చున్నడు.

"పోదాంవా? లోపలికి" అని అడిగిండు నర్సయ్య.

"మెదకువడ్డపాము కరుపకమానుద్దా?" అంటులేచి ఓమజ్దూర్‌పంక తిరిగి "సాయిలూ! నువ్విక్కన్నేవుండి ఎవల్ని లోపలికిరానియ్యకు మళ్ళ నేను మనిషిని తోలేదాక" అని చెప్పి టింబర్‌మ్యాన్స్‌ని మజ్దూర్స్‌ని వెంటబెట్టుకుని వర్కింగు ప్లేసులు చూసుకోడానికి పోయిండు సర్దార్.

పైన బండటాపుకు లైట్లుఫోకస్‌చేస్తూ ఏసైడువారిగిందో ఎక్కడ టాపు పట్టువొదిలిందోఅని మెల్లగా అడుగులో అడుగేసుకుంటు నిద్రపోతున్న పెద్దపులి గుహ

6 ఎండ్‌లెస్‌రోప్ : బావిలో సమాంతరప్రదేశాలైన లెవల్లలో భర్తీ, ఖాళీటబ్బులు ఒకచోటినుండి మరోచోటికి తీసుకుపోవుటానికి రెండు ట్రాక్‌లైన్లు ఒకేలెవల్లో [illegible]

లకు పోయినట్టు పోతున్నరు లెవెల్‌లోంచి. కొద్దిదూరంలవున్న గోఫ్ ఏరియాలోంచి ఏమైన చప్పుడువస్తుందో ఏమోఅని చెవులు నిక్కబెట్టుకోని నడిచి "గోఫ్" దిమ్మల దగ్గరికివొయ్యి గోఫ్‌లోకి లైట్లుఫోకస్‌చేసి చూస్తున్నరు.

"అబ్బో! ఎంతఘోరంగున్నది? ఎకురంఎల్పుతోటి టాపు ఎట్లాగిందో సూడు" కండ్లు పెద్దవిచేసిచూస్తూ ఆశ్చర్యపోయిండు లింగయ్య.

"దానిఆవలసూడు తెల్లగ గుట్టలుగుట్టలుగ కూలిందిసూడు ఆదంత టాపు కూలినబాపతు 'వుసికబండ' " చెప్పిండు ఎల్లరెడ్డి.

"ఆ బండకూలంగ దానికిందుంటె.... వామ్మో" గుండెమీద చేతులేసుకుంటు అన్నడు లింగయ్య.

ఎక్కడో సైడునుంచి బొగ్గుపెళ్ల జారిపడ్డట్టు అయింది ఒకర్నొకరు తోసుకుంట పరుగెత్తుకచ్చిండ్రు.

అది గోఫ్ కూలేచప్పుడు కాదని గ్రహించిన రంగయ్య సర్దార్ "ఆగుండ్రి, ఆగుండ్రి పట్టినప్పుడే" అని అరిచిండు.

నర్సయ్య తల అడ్డంగవూపుతూ.... "మారె మొఖద్దం యియ్యాల ఆ పర్కింగు ప్లేసులు బందువెట్టుండ్రి. సైడో, బాటమో యిటెంకల సూసిపెట్టించుండ్రి" అన్నడు ఎగపోస్తు. మిగతావాళ్లు ఒక్కపరుగుతోపోయి జంక్షన్ల చేరిండ్రు "పొద్దుటిబదిలి దొరిలబదిలి మనిట్టం నడుత్తదా? ఓ అరగంట గోఫ్ సంగతి సూసిసూద్దాం" అని తిరిగి గోఫ్ దిమ్మల దగ్గరికి పోయిండ్రు నర్సయ్య, మొఖద్దమ్. మొఖద్దమ్ తన లైటును గోఫ్‌లోకి ఫోకస్‌చేస్తూ...." నర్సయ్యా నడుమవున్న 'యిషారి'దాటు[7] మంచిగనే వున్నది గోఫ్ అత్తదంటవా?" అని అనుమానపడ్డడు.

"గుపుక్, గుపుక్‌మని టాపు పట్లొదిలిన నప్పుడు యినుకుంటనే గట్లంటవేంది మొఖద్దం! గోఫ్‌కూలితె గా దాటోలెక్కా?" అన్నడు నర్సయ్య "ఒక్క పర్కింగు ప్లేసులో కూడ ఒక్క సపోర్టులేదాయె ఎట్లదగాయించి ఫిల్లింగు చేయించుడో ఏందో?" అనుకున్నడు రంగయ్య మొఖద్దం.

"అడ్వాన్సు దిమ్మెలు[8] పూడకీకిఏదాంవన్న అపెక్కుపలేకపాయె, సీతల్లి ఎప్పుడు తుంటలదరిద్రిం" విసుక్కున్నడు నర్సయ్య.

---

7. దాటు : కర్రినఫోర్ట్
8. దిమ్మె : నాలుగుఫీట్ల తుంటలతో చతురస్రాకారంగ కట్టె సపోర్టులు

"ఒక్కొక్కడు వెయిలకు వెయిలు జీతాలు దొబ్బుతడుగని, లోపల తుంటున్నదా? దాట్లున్నయా? మరిలోపల సేఫ్టీఎట్లున్నది అన్నసంగతి ఒక్కడుపట్టిచ్చుకోడు" మళ్ళ ఎచ్చిన చంద్రియ్య అన్నడు.

"ఎందుకు పట్టిచ్చుకుంటరు యిరువై నాలుగ్గంటలు బండకిందసచ్చుడు మన మాయె" మల్లయ్య కోపంగఅన్నడు.

"సేసెటోళ్ల యిద్దరాయె, సూసెటోళ్ళు ముగ్గురాయె" రాగంతీసిండు మజ్దూర్ కొమురయ్య.

"ఎయ్ ఏందాపాట? ఎవడన్నింటె రాడికలోనివనో యిప్టోనివనో నౌకరి పీకేస్తరు. నువ్వనలే టెంపరరీమజ్దూరివి" హెచ్చరించాడు మొఖద్దం. అంతలోనే డిస్ట్రిక్టు ఓవర్‌మ్యాన్ శంకరయ్య టార్చిలైటు నుమీద కర్రి టకటకలాడించుకుంట ఎస్తూ.... "ఎట్లుంది మొఖద్దం గోఫ్?" అని అడిగిండు.

"పొద్దులునిండినట్టు యిప్పుడో అప్పుడన్నట్టున్నది" మొఖద్దం.

"మీద రిలే పి సర్దార్ను వోవర్‌మ్యాన్ను, మేనేజరు తిడుతాండు". అన్నడు వోవర్‌మ్యాన్ శంకరయ్య.

"ఎందుకు మొన్న లాడీసోళ్ళకు మస్టర్లుచేయించినందుకా" మొఖద్దంఅడిగిండు

"మొన్నటిమస్టర్లెక్కడియి?" కనుబొమలు కుదించిఅడిగిండు నర్సయ్య.

"మొన్న 'రిలే పి షిఫ్టుల' గిట్నే గోపుసప్పుడచ్చి ఫిల్లింగుకాకపోతె పదిమంది లాడీసోళ్ళకు మస్టలిచ్చుడైందట" సర్దార్‌చెప్పిండు.

"మాఅనోంటోళ్ళకు ఒక్కనాడు పదిమందికి మస్టర్లిత్తెనే లాడీసోళ్ల బతికి పోయి, కంపిని లాసైతదా? పెద్దపెద్దోళ్ళు వాగిన్లకు వాగిన్లు బొగ్గుఅమ్ముకుంటాంటె ఏంవిలేదుగని" వర్కింగుప్లేసులు స్వయంగ, తృప్తికోసం ఎలావున్నయో చూద్దానికి అప్పుడేవచ్చిన కోల్‌ఫిల్లర్ దురుగయ్య అన్నడు.

"నువ్వెందుకచ్చినవు? అవుతల గోపుమంచిగలేదు" విసుక్కున్నడు సర్దార్.

"ఎవడు? అమ్మోరుమొఖపోడా? నువ్వెందుకచ్చినవురా అడివిలకుపోంగనే ఆగ కుంటవురికే మ్యాకపిల్లతీరుగ నువ్వు డిప్లరింగుఅచ్చినవంటెనే గోపులకు వురికి అత్తవేందిర?" టింబరింగు నర్సయ్య కొద్దిగ పరాశికమాడిండు.

"ఎందుకచ్చినోన్నో ఎట్లతెలుస్తదిరా? ఎన్నడన్న నాలుగుటబ్బులు ఫిల్లింగుచేస్తె గని బామ్మర్దీ! తెలిసేది" అన్నడు అమ్మవారుపోసి మొఖంఅంతా గుంటలు గుంటలు,

చెదలుపట్టిన తుమ్మమొద్దుతీరుగవున్న దురుగయ్య. తిరిగి దురుగయ్య "గోపు గట్ల బెదిరియ్యవట్టె మువ్వయిమందిని పెడితిరి ఎట్లసారూ ?" ఓవర్‌మ్యాన్ శంకరయ్య దిక్కు తిరిగి అన్నడు.

"బాబూ రిలే (ప) షిప్టుల గిదే మువ్వయిమందినివెట్టి టాంబయిటబ్బుల రేజింగు ఎక్కిచ్చిండ్రని మేనేజరు మమ్ముల కోప్పశపట్టె" అని శంకరయ్య చేతి లోని కర్రి పిర్రికానిచ్చుకుంటూ సర్దార్‌వంక తిరిగి,

"రిలే బి సర్దారుకు, వోవర్‌మ్యాన్‌కు పోయిననెలల మూడు మూడు 'ఓటీ'లు[10] యిచ్చిండట మేనేజరు" అని గుసగుససెప్పిండు. వారట్ల మాట్లాడుకుంట వుండంగనే గోపులో ఫటఫటమని టాపు అదిరిపోయిన శబ్దంవచ్చేసరికి ఒకర్నిపట్టుక ఒకరు తోసు కుంట ప్రాణాలుఅరచేత్లోపట్టుకుని గెబగెబ పరుగెత్తుకొని జంక్షన్లకుపోయిండ్రు పరు గెత్తడంలో ఓవర్‌మ్యాన్ శంకరయ్యకు దారిలోదాటు (సపోర్టు) తగిలి మోకాలుకు దెబ్బతగిలింది. వీరిట్ల పరుగెత్తుకు రావడంచూసిన కోల్‌ఫిల్లర్సు జంక్షన్లోంచి తట్టలు చమ్మాసులువదిలి పురుకుడు మొదలువెట్టిండ్రు.

"ఆగుండ్రి, ఆగుండ్రి గోఫ్‌అత్తలేదు" అరిచిండు సర్దార్. "గంత బయ పడుకుంట పురికత్తె ఎట్లనయ్యా ఒగలపొగలు దెబ్బలు తాకిచ్చుకునుడే ఎక్కువ" తనకు దెబ్బతగిలినచోట వుసుకుంటు ఓవర్‌మ్యాన్ అన్నడు.

"గోఫ్ ఎప్పుడొస్తదే దురుగన్నా!" నమ్మకమైన సమాచారంకోసం ఆమతోటి కార్మికున్నే అడిగిండ్రు కోల్‌ఫిల్లర్సు.

"లోపలికివోతెనైతె బయిటికిరారు" ఒకటేమాట చెప్పిండు దురుగయ్య వాళ్ళ గుండెల్లో 'గోఫ్' కూలినట్టు అయింది.

"సిదంత అబ్బరపులి! అంటె తోకబాకెడు, సప్పుడుచేయకవూకో" కసురు కున్నడు వోవర్‌మ్యాన్. బయం బయంగ గుసగుసలాడుతున్నరు కోల్‌ఫిల్లర్సు. కోల్ కట్టర్సు, షాట్‌ఫైరర్ నిమ్మలంగ నిబ్బరంగ కూర్చున్నరు.

గోఫ్ అప్పుడప్పుడస్తది" వోవర్‌మ్యాన్‌వంక సర్దార్‌చూసి మెల్లగ చెప్పిండు.

"గోపుల యిషారదాటు యిరిగిపోకుంట మంచిగనే వున్నదికదా దాటుమీద 'వెయిట్'పడితె 'కిటకిట' సప్పుడు చేస్తదికద" వోవర్‌మ్యాన్ సర్దార్ను అడిగిండు.

10. ఓ. టీ : ఓవర్ టైం

"బొగ్గుబొరల్లా...."

"ఏమో చెప్పలేం...." అంటూ "రాండ్రి" అని ఓవర్‌మ్యాన్ను పిలిచి "నర్సయ్యా ఏదీ మల్లోసారిపొయ్యి సూసిఅద్దాంరా" అని లోపలికి దారితీసిండు. గుంపుగకూర్చుని కోల్‌ఫిల్లర్సు తలలకు చుట్టబట్టలుకూడ చుట్టుకోవడం దండుగ అని ఏదో ఏదో మాట్లాడుకుంటున్నరు. గుంపులోంచి ఒకడు "పాపం శంకరన్నకు ఎక్కడి గతిఅచ్చె" సానుభూతిగ అన్నడు "ఏమైంది?" అని మరోయిద్దరు అడిగిండ్రు

"నిన్న ఫోర్సింకుపోతె పొగకు 'పస్కా-వస్కా-న' దగ్గి రెండు టబ్బులను ఎత్తె టాళ్ళకు గర్మికి వశపడక పేసిస్నేపడ్డడట యిగ శంకరన్నఫైలు[11] తట్టెత్తుకోని డీబుల జారిపడి హాస్పిటల్ల బెడ్డెక్కిపన్నడు. డిష్టరింగుల జరవల్లగుంటదని యియ్యాల యిటత్తె బావనోన్ని యిడిసిపెట్టి దొమ్మరోనికి పోయినట్లుగున్నవి" అని చెప్పిండు. పదరు శంకరయ్య రంధితో కూర్చున్నడు.

లోపల.... చాలాసేపు కూర్చుండి గోఫ్‌ఫాల్ అయ్యే అవకాశం పరిశీలించేరు సర్దార్, ఓవర్‌మ్యాను, నర్సయ్య.

"అండర్మేనేజరు యింక రాకపాయె మజ్దూర్లన్న తోలరాదు" నర్సయ్య సర్దార్‌తో చెప్పిండు. సర్దార్ ఓవర్‌మెన్‌వంక చూసిండు. ఓవర్‌మ్యాన్ నర్సయ్యతో "నర్సయ్యా.... మూడు వర్కింగుప్లేసుల్ల ఒక్కొక్క-రేక్ బొగ్గు అయిలది ట్రామర్సు ఖాళీ టబ్బులిమ్మని, కోల్‌కట్టర్సుతో ఏఫేసుల పీకైతె ఆ పేసుల పుళ్లు కొయ్యమని చెప్పు. చెప్పి మీదిపేసుల సుఫ్వాండు అంత బదిలీఫిల్లర్సే. జెంజాగర్తగ పిల్లింగు చేయించు యిద్దరు మజ్దూర్లను తీసుకపొయ్యి ఏడవ్వం చెలువ దాస్లుతెచ్చి సపోర్టు చేయించు" అని పురమాయించిండు. "గోఫు గన్లుంటె, ఫిల్లింగు మొదలుపెడ్తె ఎట్లనంటరు? ఏడిదాకకూలుకత్తదో ఏందో?" సర్దార్ బాధపడుతూ చెప్పిండు.

"మరేంజేసుడండీ నేను మీదనేవద్దన్న ఆయింత గోఫు వచ్చేదాక ఒకరోజో రెండురోజులో డిస్ట్రిక్టు బందుపెట్టుకుందాం అని. కని మేనేజరు ఒప్పుకోలేదు. రేజింగు అచ్చే డిస్ట్రిక్టు బందుపెట్టుకోని మనంవంత ఏంజేద్దాంవంటే అని 'హాటెద్దం' ఆడిండు" అని మళ్ళ, "లాఠీసోళ్ళదగ్గర సేఫ్టీఫస్టంటరు. ఆఫీసులకు పోయినంక అవుట్‌పుట్ ఫస్టంటరు నడుమనచ్చేదిమనమంతే." అసహనంగ గునిగిండు ఓవర్‌మ్యాన్. కొద్దిసేపట్లోనె తిరిగి వచ్చిన నర్సయ్య "సాబ్.... ఫిల్లర్సెల్లరారట, యింక జెరాగి సూత్తం అంటాండ్రు" అని చెప్పిండు.

---

11. ఫైలు: యిద్దరు కార్మికుల్ని కలిపి ఫైలు అంటరు బొగ్గుఎత్తి తట్టలో నింపితె, మరొకడు ఆ బొగ్గును టబ్బులో నింపుతాడు.

"యింక జెరాగినంక అంటె మూడింటికి పోతట్నా ?" కదిలింది పోవర్ మ్యాన్ "ముండకొడుకులకు పిరికిసొచ్చింది" అన్నడు సర్దార్.

"ఏం వైందయా ? రమ్మంటె, బియ్యం అయిశాందటకద ఎవలకు ?" అని అడిగిండు.

"ముసురువడ్డట్టు గోపుల బండకూలనేవట్టె ప్యాలాలు ఏగినట్టు పక్కలనుంచి బొగ్గుపెళ్ళలు రాలవట్టె. పుట్టెడు బండకింద ఎట్లపన్జేసుడుసారూ ? ఓ ఏమ్మలేదు దాటు లేదు" రాయమల్లులేచి ఓచెయ్యి రొండికానించుకుని మరోచెయ్యి తిప్పుతూ అడిగిండు పోపర్ మ్యాన్ ముంగిసతీరుగ మూతిముందుకుసాపి "ఏం నువ్వొక్కనివే సేత్తానవా? షిఫ్టోడు సేసిపోలేదా ? నీతోటి నేనుంటలేనా ?" అని అడిగిండు.

"మావుంటరు మీకేంది? పిట్టబుర్రిమంటె బుట్టసంకసవెట్టుకోని వురికచ్చినట్టు కట్టెసంకసవెట్టుకోని వురికత్తరు." అన్నడు రాయమల్లు.

"గది గుర్రిం గిదిమైదానం.... ఆయంక మస్టర్లు కావాల్నంటె కుదుఽని పని" అన్నడు పోపర్ మ్యాన్,

గట్లంటె ఎట్లనయ్యో సారూ? ఎవరో గుంపులోంచి దీర్ఘంతీసిండ్రు.

"కాకుంటె నాగాలువెట్టుకోనిపోండ్రి" పోవర్ మ్యాన్.

నాగాలువెట్టుకోని పోవుటానికే అచ్చినమా ? అంతదూరం నుంచి మీతరీఖ కుటకుట మోటర్లమీద రాలేదు, ఈడ్చుకుంటీడ్చుకుంటచ్చినం." చాకలి మల్లయ్య మందిలోంచి అన్నడు.

"అత్తె రిటనుపొమ్మన్ననా ? పనిసూయించిన"

"బదిలీపిల్లరోల్లతీరుగ అయితె మమ్ముల్నిగూడ పటింటిదాక మీద బొగ్గు మోయించుకోని 'రిటన్' పొమ్మంటరు." అని ఎవరో అంటె బదిలీఫిల్లర్స్ పది మంది బితుకుబితుకుమని వొదిగివొదిగి కూర్చున్నరు.

"మీయిష్టమయ్యా !" చిరాకుపడి చెప్పిండు పోవర్ మ్యాన్.

"నీతల్లి యిట్టాలు యిట్టాలుఅని ఎవనికొంపలు ముంచుతరో ముంచనియ్. ఏంపన్నగావాలెగని, గిప్పుడెందుకు" అని చాకలిమల్లయ్య కోపంగలేస్తూ "పారాని మనపానానికి ఆయినపానం అడ్డంబెత్తడట !" అనుకుంట బయలుదేరిండు. ట్రాక్లు (లైట్లు) మంచిగలెవ్వని తిట్టుకుంట 'ఖాలీ' టబ్బులు దొబ్బుకుంట లోపలికిపోయిండ్రు.

అందాక వట్టిగనేకూర్చున్న కోల్‌కట్టర్సు "తప్పదిరా దేవుడా!" అనుకుంట ఎక్స్‌ప్లో జివ్స్ డబ్బాలు బుజాలకేసుకుని వర్కింగుప్లేసుల్లోకి నడిచింఢ్రు.

మూడు వర్కింగుప్లేసుల్లో ఫిల్లింగు మొదలైంది. బయం బయంగ, దూరంగ కూలిన బండసుచూస్తూ.... చెమ్మస్‌కార్మికులు 'చెరచెర' బొటంపై చెమ్మసులు రాకుతోంటె బొగ్గుఎత్తి తట్టల్లోనింపుతున్నరు. మోసేవాళ్లు నెత్తికి చుట్టబట్టచుట్టుకుని మోస్తున్నరు. ఖాలీటబ్బుల్లో బొగ్గుపోస్తుంటె 'దఫెల్‌దఫెల్" మని ఒకటేచప్పుడు డీపిల్లరింగులో ప్రతిధ్వనిస్తోంది. ప్రతిచప్పుడికి గబగబ బయటకు పరుగెత్తుకొస్తుంటె వోవర్‌మెన్ గొర్రెల్ను తోలుకుపోయినట్టు మళ్ళీ వర్కింగుప్లేసుల్లోకి తీసుకు పోతు న్నడు. టైం అయిపోతుందని ఆయనబాధ.

షిఫ్ట్ అండర్‌మేనేజరు వీర్రాజు చేతికర్ర టార్చిమీదతాటిస్తూ హుందాగ నడిచి వచ్చి వోవర్‌మెన్‌తో

"ఏఁవైంది? ఫిల్లింగుయింతలేటు" అడిగిండు.

"గోఫ్ జెర సప్పుడుచేస్తుంటె" ఆగిపోయిండు ఓవర్‌మాన్. "ఆఁ....దాందే వుందండీ, కాస్తశ్రద్ధతో పనిచేయించాలిగాని, మూడురోజుల్నుంచి అదిఅలాగే వుంది"అని

"శంకరయ్యగారూ! మొన్న 'రిలే బి'లో రేజింగు బాగఎక్కిందని మేనేజరు సాబ్ ఎంత యిదైపోతున్నారనుకున్నారు?" కళ్లు విశాలంచేస్తూ చెప్పిండు.

వోవర్‌మ్యాన్ మాటమారుస్తూ "వర్కింగుప్లేసుల్ల సపోర్టులుబాగవుంటె గోపు ఫాల్ అయినా రూఫ్ చెడిపోకుంటవుండు. గింత ఏమాత్రం సప్పుడైనా ఒగన్నొగడు దొబ్బుకుంట వురుకవట్టిరి" అన్నడు.

"అబ్బే వాళ్ళదంతా అదుగోపులీ అంటె తోకబారెడు అనేరకం. నిన్న రేజింగు ఎక్కలేదని మేనేజరుసాబ్ మన షిఫ్ట్‌గురించి ఒకటే గొడవ. యిప్పుడు నేను దిగేప్పుడు" అన్నడు వీర్రాజు.

"రేజింగు ఎక్కింటటానికేందండీ? సఫోర్టుచేసుటానికి కనీసం తుంటలేదాయె దాట్లులెవ్వాయె." అన్నడు వోవర్‌మ్యాన్ విచారంగ.

"నిన్న స్టోర్లకు టింబర్ వచ్చిందట! ఈరోజు లారీపోయింది తీసుకురావడానికి" అన్నడు. ఆ మాటలువిన్న కోల్‌ఫిల్లరు ఖాలీతట్టతో తిరిగివస్తూ "అల్లుడచ్చేదాక అమాసఆన్నే ఆగుద్ది" అని గొణిగిండు వ్యంగ్యంగ.

"ఏంగోపు అచ్చుడురా తండ్రి! దిప్పరింగంటె ఏందో అనుకున్న". అతని కాళ్లు యింకా వణుకుతూనేవున్నాయి. వురికినప్పుడు తగిలిన దెబ్బలను పెతుక్కుని అమోటీన్ వేయించుకుంటున్నరు సర్దార్ చేత కొందరు కార్మికులు. తనను క్రింద పడవేసి తొక్కుకుంట వచ్చినందుకు కోపంగ శంకరయ్య వోవర్ మ్యాన్, "అది కూలుడుతక్కువ మీగాబర ఎక్కువ" అన్నడు. చాకలి మల్లయ్య అంటిన బొగ్గు దుమ్మును 'పుఫ్‌పుఫ్'మని వూదుకుంటూ "వానికేంది బాయిపనోడు, మారాజు అంటరు సచ్చిన సావెరుగక బతికిన బతుకెరుగక పుట్టెడు బండకింద అరువమోటు కట్టంచేసినా గని, పందలకు వందలు జీతాలత్తె తాగుతరని పేరుసేత్తరు, నీతల్లి యింత కట్టపడ్డా గుడిశెల్ల బతుకుతప్పదాయె" తపుక్కున వుమ్మివేసిండు.

"మరిగ పారాదుండ్రి" బుడుబుంగపిట్టతీరుగ మందలోంచి బయటకు వచ్చిన టింబర్ మ్యాన్ ఓదెలు.

"ఎక్కడికిరా ?" అడిగిండు నర్సయ్య.

"లోపల్కి దాటువెట్టుకుంట యిడ్సిపెట్టిఅచ్చినం" నవ్వుకుంట అన్నడు ఓదెలు.

"బిడ్డా! గిసోంటి దైర్నాలుసేత్తె నాశనమైపోతవ్. అంతగాడితె నా నాగాలన్ని రోజులుగాలె నువ్వు అపాయింట్ మెంటై" సురసురచూస్తు అన్నడు నర్సయ్య.

"ఏం నర్సయ్య ! లోపలికివెళ్లొద్దా ? యిటునుంచియిటే మీదికిపోదామా ?" అని వీర్రాజుగారు అన్నరు.

"పోదామా అంటె.... అవుతల వశంగాని గోఫ్అచ్చికూలె, లోపలికిపోయి సూసుకోవద్దాఏంది? ఏగిరపడ్తెఎట్ల ?" అన్నడు నర్సయ్య మొఖద్దమ్‌ను, వోవర్ మ్యాన్ను, నర్సయ్యను వుద్దేశించి అండర్ మేనేజరు.

"పదండిచూద్దాం" అని దారితీసిండు. నర్సయ్య వస్తున్న ఎల్లరెడ్డిని ఆపి "నువ్వీన్నేవుండు, మేంబోయి సూసిఅత్తం" అని మళ్ళ ఏదోయాదొచ్చినవాడితీరుగ వెనుకకుతిరిగి "మేంబోయినా వోతంగని, ఏవిట్లకు ఏంఅయింది మా బతుకంత ముందున్నది" అని "రాజేశ్వర్రావ్" అంటూ యిగ ఆ టింబర్ మ్యాన్ను పిలిచిండు జాగ్రత్తగ మూడు వర్కింగుప్లేసులు తిరిగిచూపిండ్రు. డయాగ్నల్‌గవున్న వర్కింగు ప్లేసుల్లో క్రింది లెవల్లోని వర్కింగుప్లేసు పూర్తిగ కనిపించకుండ కూలిపెయింది ఆధి కార్లవెంటే మెల్లగా వచ్చిన అమ్మోరుమచ్చల దుర్గయ్య వోలేళ్ళబెట్టి "బిడ్డో ! శవం ఎసుకైతె పేగులెల్లినత్తుమురో" అని బయటికే అన్నడు.

"దొగ్గువొరల్లా...."

"మళ్ళ మవ్వెందుకచ్చినవయా" కసురుకున్నడు సర్దార్. వెనక్కి పరుగెత్తుక వచ్చిండు ఆ విషయం మిగతాకోల్‌ఫిల్లర్సుకి చెప్పడంకోసం. ఆ విషయంవిని గుండెల మీద చేతులుంచుకున్నరు మిగతాకార్మికులు.

"ఓ.... ఒగప్పుడు కొత్తగూడెం ఏదోబాయిల గిట్లనే గోఫ్‌ఫాలి బండకింద ముగ్గురో నలుగురో సిక్కిపెయిండ్రిట" అని ఒక ముసలి కార్మికుడు చెప్తుంటె మధ్యలో ఒకడు.... "సచ్చిపోలేదా?" అని విస్మయంగ అడిగిండు. "లే....సచ్చిపోలేదు బండమీద బండాని లోపలఎక్కన్నో సొరికెల సిక్కిపెయిండ్రిట! ఓ.... అప్పుడు తెల్లదొరల కాలం. మాదండి దొరలుగూడ అచ్చి ఆ లోపలిమనుసుల్ని తీసుడెట్లనో తెలువక కిందుమీదైండ్రట! యిగ ఆ బండసొరికల్లనుంచి అండ్ల సిక్కిపెయిన మనుసులు పిట్టపిల్లల తీరుగ అంగోలిచ్చిండ్రిట ఎంతఏడ్సినా, ఎంతమొత్తుకున్నా ఆ బండకింది మనుసుల్ని తీసుటానికి వీలుకాలేదట. ఆ ఏడ్పులు యినెటోళ్ళపానం ఆవిశిపెయిందట. కనిఏంజేత్తరు. వెయిపుట్లబండ. మాట్లాడ్తాంటె యినత్తాంది. కనిఎట్లతీత్తరు? పాపం మూడురోజులు వారిరినోళ్ళు వారిరినట్టెవాండ్రి 'శపాల'తీరుగై మూడోనాడో నాలుగోనాడో సచ్చిపెయిండ్రిట. గోఫంటె గదిగోపు మానాయినచెప్పెటోడు. నేనప్పుడు మంచిగనేవున్న" అంటు అదే ముసలికార్మికుడు తానుఎరిగిన ఒకానొక దుర్ఘటనను గురించి చెప్పిండు. అసలే గుండెదడపుట్టిన ఫిల్లర్సుకి వణుకుపుట్టింది.

"పెండ్లాం పోరగాండ్లకు కరువైతంరా పోతె" అని ఒకరు.

"పనద్దు మన్వద్దు పోదాంపారా్రి" అని మరొకరు.

"బతికుంటె సేసుకోవచ్చు, ఈరోజుకే కంపిని వాడిసిపోతలేదు" అని మరొకరన్నరు.

"కసేపు సూసిపోదాం"అని ఒక కాపాయస్థుడంటె అందరు తిట్టిపోసిండ్రు. అంతలోనె టింబర్‌మ్యాన్ నర్సయ్యవచ్చి "యిగో" బదిలీఫిల్లరోల్లను యింటికి పొమ్మన్నడు దొర. కిందపనిచేసే పర్మనెంటోళ్లను మీదిపనికి రమ్మన్నడు" అని చెప్పిండు. పదిమందికార్మికుల్లో కలకలంపుట్టింది.

"ఎందుకుపోవాలె" అని అడిగిండ్రు. ఒకరిద్దరికి పోవాలనేవున్నది నిజానికి, ఆ బయానికి.

"ఎందుకంటె? కిందవర్కింగుప్లేసు పూర్తిగకూలిపెయింది. గందుకని కిందపన్జేసెటోళ్ళను మీదికిరమ్మన్నడు. అందుకని" చెప్పిండు. "మరి ఒక్కటబ్బు

కూడ మేం నింపలేదు ఎట్లమరి ?" అని వేరొకబదిలీఫిల్లర్. "గిప్పుడు పూర్తిగ టైం అయినంక పోతెఎట్ల ?" అనిమరొకరంటె "పోతె మస్టర్ కట్టిత్తరా" అని వేరొకరు.

"మీకు మస్టర్లిచ్చినంక పర్మనెంటు కోల్ ఫిల్లర్ కిందనేలెఖ్ఖ !" అని చెప్పిండు ఒక కోల్ఫిల్లరు. అక్కడికివచ్చిన వోవర్మ్యాన్ను "ఎక్కన్నున్న పనిసూయిం చుండ్రి" అని పాిదేయపడ్డరు.

"ఫిఫ్టీసెవెన్ డిప్ కువెళ్ళండి" అంతదూరంపోలేరని వూరికేచెప్పిండు వోవర్ మ్యాన్

"ఆడికిపొయెటాళ్ళకే మూడుఅయితది" చెప్పిందొకడు. "అయితె యింటికి పోండ్రి" చెప్పేసిండు వోవర్మ్యాన్.

గుల్గుంటూ గులుక్కుంటూ తట్టలు చెమ్మసులు బుజానవేసుకుని అధికార్లని తిట్టుకుంటూ బయలుదేరి వెళ్లిపోయింద్రు. అప్పుడేవచ్చిన అండర్మేనేజర్ కోల్ ఫిల్లర్స్వంక తిరిగి.

"బొగ్గునింపండి" అన్నడు. కొద్దిసేపు ఒకరిముఖాలొకరు చూసుకున్నరు.

"టైంఅయింది" అన్నరు.

"బొగ్గులేదు" అన్నరు.

"దగాయించెటాల్లకు ఆల్చవైద్ది" అన్నరు.

"లోపల సపోర్టులు లెవ్వు" అనికూడ కొందరన్నరు.

"మేం రాం", అంటె "రాం" అని అందరన్నరు. వోవర్మ్యాన్ ముందు కచ్చి "టైం యింక గంటున్నది" అన్నడు.

గిప్పుడు వోతెఎట్ల" అన్నడు సర్దార్.

"పోతె ఆబ్సెంట్సు క్రిందేలెక్క" అన్నడు అండర్మేనేజరు.

"గోఫ్ గంతగనం అచ్చింది, ఒక్క వర్కింగుప్లేసుల ఒక్కదాటులేదు" అని ఒక కార్మికుడంటె

"అవి ఎనుకులాడి తెచ్చిపెట్టేదెప్పుడు? మేం టబ్బులు నింపేదెప్పుడు ?" అని మరో కార్మికుడన్నడు.

"నేను దాట్లు పెట్టిస్తా, బొగ్గుసరిపోకపోతె దగాయింటుమనిచెప్త" అన్నడు అండర్మేనేజరు కర్రివూపుతూ. అయినా లాభంలేకపోయింది. తట్టలు చెమ్మసులు బుజాలకేసుకుని విడిచిన బట్టలు దుట్టలు చుట్టుకుని బయలుదేరిండ్రు.

"బొగ్గుపొరల్ల...."

"మొన్ననే మష్టర్లు అయితె కోప్పడ్డడండీ, కనీసం మనిషికి ఒకటబ్బు నింపినా పీడవదిలిపోను" అని పోతున్న కోల్‌ఫిల్లర్సును పిలిచి అండర్మేనేజరు "యిదిగో రూల్‌ప్రకారం చెప్తున్న యింకా గంట టైం వున్నది" అన్నడు. చాకలి మల్లయ్య వెనకకుతిరగకుండనే "రూళ్లగీళ్లఅన్ని మీరువెట్టుకున్నయేనాయె" అన్నడు.

"నువ్వెంతరూలు పకారంమే బాయినడిపిత్తానవా ?" అని మరొకడు.

"మీరు వూరికే మష్టర్లెట్ల తీసుకుంటరో నేనుచూస్తా" అన్నడు అండర్మేనేజరు

"సూత్తె, సూరాప్రమ" అమ్మోరుమచ్చల దురుగయ్య అన్నడు.

"చూస్తున్నరేం ? వెళ్ళండి వెళ్ళివచ్చినకాడికి రెండుఫేసుల్ల దాట్లు సపోర్టు పెట్టండి." అని టింబర్‌మ్యాన్సు వంక తిరిగి వురిమిండు వీరాప్రజు. "సపోర్ట్సు సరీగవున్నా, బొగ్గు, ఖాలీటబ్బులు వున్నాగాని టైంలేదని పోతున్నారు అదేరేపు 'ఎంక్వైయిరీలో' చెప్పాల్సొస్తుంది" అని హెచ్చరించి పైకివెళ్ళిండు. ఆయన వెళ్ళిన కాసేపటికి సర్దార్‌కు అప్పగింతలుపెట్టి వోవర్‌మ్యాన్ పైకిపోయిండు సర్దార్ టింబర్‌మ్యాన్సు టెంపరరీ మజ్దూర్సు వర్కింగుప్లేసుల్లోకి పోయిండ్రు.

ఆఫ్‌డిప్‌పైన లెవెల్లో, టాప్రిక్‌పై కూర్చుని సర్దార్ దేనిగురించో ఆలోచిస్తున్నడు ఆఫ్‌డిప్‌లో అంతకుముందు పడిలిపోయిన దాటునులేపి పెట్టడంకోసం లింగయ్య, ఎల్లరెడ్డి ప్రయత్నిస్తున్నరు. లింగయ్య కాళ్ళమీదకూర్చుని పికాల్సుతో బాటమ్ తవ్వు తుంటె, ఎల్లరెడ్డి దాటును వొరుగపట్టుకుని నిలబడ్డడు. పొద్దున్నే అడిగిపోవాలను కున్న ఎల్లరెడ్డి పోలేకపోయినందుకు బాధపడుతున్నడు "రాధ ఎదురుచూస్తుందో ఏమో" అనుకున్నడు· పైగానిద్రలేనికళ్లు, బుజంపై ఏటవాలుగా దాటు, నిద్రకప్పుకచ్చినట్టు అయింది. లెవెల్లోకూర్చున్న సర్దార్ 'బాజు' అని అరిచిండు దాటుకోసం గుంట తీస్తున్న లింగయ్య తెప్పున లేచిండు. కాని ఎల్లరెడ్డి అదులుకు విడిచిపెట్టిన దాటు మీదపడి లింగయ్య కిందపడిపోయిండు. ఒక అడుగువురుకబోయిన ఎల్లరెడ్డి, పడి వున్న లింగయ్య ఒక్కసారే "అమ్మా" అని హృదయవిదారకంగ అరిచిండ్రు. కాని వారిఅరుపు, ఆఖరి ఆర్తనాదం బొగ్గుపొరల్లో కప్పివేయబడ్డవి. జీవించాల్సిన పచ్చపచ్చని నిండుజీవితాలు రెండు ఆ బండకింద సమాధిచేయబడ్డవి. పైవర్కింగు ప్లేసులో పనిచేస్తున్నవాళ్లు, దాట్లకోసం పోయినవాళ్లు గబగబ పరుగెత్తుకవచ్చిండ్రు.

* * * *

మధ్యాహ్నం మూడుగంటలు.. బాయిముందు కార్మికులు గుమిగూడివున్నరు. ఫస్ట్‌షిఫ్ట్‌చేసి ఎక్కినవాళ్లు, సెకండ్‌షిఫ్ట్‌కి వచ్చినవాళ్లు, మష్టర్‌పడేవారు పడకుండ ల్యాంప్‌కోసం పొయేవారు పోకుంట గుమిగూడిండ్రు. నెత్తురుకారుతున్న డోలీలలో

క్షణంకిందిదాక తమతో కలిసివున్న సోదర కార్మికులను శవాల రూపంలో చూస్తూ భయకంపితులై పోతున్నరు.

"అయ్యయ్యో ఎట్లజరిగింది ?"

"ఎక్కడజరిగింది ?"

"సైడుకూలిందా ?"

"టాపుకూలిం ?" పదులకంఠాలు అడుగుతున్నాయి. మరెందరో జవాబుకోసం ఎదురుచూస్తున్నరు. తెలిసినవాళ్ళు మరణించిన కార్మికులగురించి సానుభూతిగ....

"పాపం తల్లిదండ్రికి ఒక్కడేకొడుకు"

"యింటికాడ యింత ఎగుసాయంగూడవుండె"

"రేపోమాపో పెండ్లం పురుడువోసుకోనున్నది"

"అయ్యయ్యో ఎంతపని జరిగింది ?"

"గీనల్లపోరనికి మొన్ననే పెండ్లి అయిందిరాతండ్రి"

"ఎహె ఆగుండ్రి, మీయవ్వ, ఏడ్పులు. ఎట్లజరిగిందిరాఅంటె ఒక్కడు చెప్ప రేందిర ?" సెకెండ్‌షిఫ్ట్‌కోసం వచ్చిన ఒకకార్మికుడు ఆవేశంగ అడిగిండు. అమ్మోరుమచ్చలమొఖం చేవురించంగ కోల్‌ఫిల్లర్ దురుగయ్య....

"డిప్లరింగుల, బండకూలింది"

"డిప్లరింగుల్నా ? గీ అనుభవంలేనోళ్ళను ఎందుకుతోలిండ్రి ? టెంపరరో ళ్ళను డిప్లరింగు పంపద్దని తెలువదిరా వోర్మెన్లకు ?" ఎవరోకోపంగ. చాకలి మల్లయ్యలేచి ఆఫీసుగనిదిక్కు చూస్తూ, చూయిస్తూ "అగో, అండ్లకూకున్నడు పిల్లిగడ్డపు లం....కొడుకు వాన్నిఅడుగుండ్రి. ఈ యిద్దరు పోరగాండ్లను సావ గొట్టింది ఆ ఎరిజకండ్ల గాడ్దికొడుకే ? ఓ బద్మాష్ గాడ్దికొడుకా ! అవుతలమేయిన్ గోఫ్ కూలింది, ఫేసుల్ల సపోర్టులులేక బ్యాడ్‌రూఫ్‌లు అయితయి టైం అయింది పోతంఅంటె ఆ దొంగలట్టికొడుకు, "మీకు మస్టర్లెవరిత్తరో సూత్తనని ఈ పోర గాండ్ల తోలుకపొయ్యి బ్యాడ్‌రూఫ్‌కింద పన్జెయ్యవెట్టిండరా ! లేకపోతె బంగార మసోంటి పోరగాండ్లురా ! వాళ్ళకు సావెక్కడిదిరా :" అంటూ రెండుచేతులతో రొంబొచ్చె చరుచుకుంటూ అరిచిండు.

"బిడ్డా ! ఎంతపనిజరిగిందిరా ? తెలిసి తెలిసి పులినోట్లెకు తోలిండ్రురా",

"పంఖాలకింద పండుకుంట కార్లల్ల తిరుగుడాయె"

"సీయక్క ఈ లం....కొడుకులు ఎంతసేపు బొగ్గోబొగ్గని సత్తరుగని, ఈ బద్మాష్ కుక్కలకొడుకులు సేప్టీగురించి పట్టించుకోక పెయిరిరా"

"పందుల్లెక్క బలిపిండ్రు గాడ్దులు"

"ఒక్కొక్కనికి వెయిలకు వెయిలు జీతాలు"

"కల్లెలువట్టుకోని అట్లచ్చిట్లవోతరు" తలాఒకరకంగ తిడుతున్నరు. టింబ రింగు నర్సయ్యలేచిండు. ముసలిమొఖంల నెత్తురు పొంగుకచ్చింది. వలవల ఏడుస్తూ నెత్తీనోరూ బాదుకుంటూ

"నా తండ్రిలారా! బంగారంవసోంటి పోరగాండ్లురా, యియ్యాల పొద్దుగాల నాతోనిరాంగ అల్చన్నిముచ్చట్లు చెప్పిండ్రిరా నాయినా! ఈ లపంగుల్జెయ్య పట్టి బతుకలేమురాతండ్రి! బతుకలేము- రేపో మాపో ఒగనికి బిడ్డపుడుతర్రా, యింకొగనికి మొన్ననే లగ్గంఅయిందిరా! వాళ్ళపెండ్లాలకు ఎవళు జవాబుచెప్తర్రా? ఏపళుసంపిండ్రని చెప్తర్ర? మీరెంజెప్తర్ర?" సౌసలు, రొమ్ము గుద్దుకుంట ఏడుస్తున్నడు.

"బొంచోత్ ఒక్కొక్కన్ని నడిగోఫ్ల 'యిషార'దాటుకు కట్టిరావాలె"

"గరంఫేసుల్లతోలి ఫెన్సింగేసిరావాలె"

"నడుపర్ర, నడుపర్ర పిల్లికండ్లోన్ని అందుకోర్రి"అని ఒకడు మొఖమంత జేవురించంగ ఆఫీస్‌కేసి పరుగెత్తుతున్నడు. అతన్నిఆపి కొందరు గుంజుకచ్చిండ్రు.

"ఆయన్నెందుకాపిండ్రు?" పొడవైనముక్కు, చిన్నకళ్లుగల షాట్‌ఫైరర్, ఆయనమాట ఎవరూ పట్టించుకోలేదు. ఫస్టుషిఫ్ట్ చేసిన కార్మికులు, సెకెండ్‌షిఫ్ట్‌కోసం వచ్చిన కార్మికులు కొన్నివందలమంది ఎవరేమిమాట్లాడుతున్నరో తెలియకుండ గొణుగుతున్నరు, తిడుతున్నరు, పెద్దగ అరుస్తున్నరు. మరీ చలించిపోయినవాళ్లు "వానవ్వాల కుక్కల్దెం.... సచ్చిన సావెరుగకపెయిరి బతికిన బతుకెరుగకపెయిరి, సేఫ్టీ, సేఫ్టని మైకులుబెట్టి మందికిజూడ మొత్తుకునిరి. 'సేఫ్టీవీక్'లని పెట్టి మూడు రోజులుమురిపిచ్చిరి. తరువాత సేఫ్టిసూడకపెయిరి" కండ్లు తుడుచుకుంటఅంటున్న డొకడు.

"సూసుకుంటుంటె గిట్లనే సత్తం, ఒరే ఏంజూత్తాండ్రిరా? అందరు సత్తరు. సేఫ్టీలొట్టపీసు గరీబోళ్ళకుకాదు, దొరలకు" ముసలివాడొకడు.

"ఒరేయ్, నేను ముప్పయ్యేండ్లకిందినుంచి సూసుకుంట అత్తాన. గిసోంటియి జరుగకుంట ఏలంజకొడుకు సూసుడులేదు" బాగా అనుభవంవున్న బక్క ముసలి కార్మికుడు చెపుతున్నడు.

మరికొంతమంది కోపంపట్టలేక, బిక్కమొఖాలతో తిరిగేఅధికార్లను గద్దించి అడుగుతున్నరు. వాళ్ళరక్తం పొంగుతోంది. మనిషికోసం సాటిమనిషి పేగుపొర్లు తోంది. సంవత్సరాలుగా చీకటి గుయ్యారాల్లో బొగ్గు తవ్వీతవ్వీ బొక్కలుతేలిన శరీరాల వాళ్లు, ఎండిపోయిన ముఖాలవాళ్లు, లొట్లకండ్లవాళ్లు, చప్పిడిదవడలవాళ్లు భగభగ మండుతున్నరు.

అటువంటి సమయంల, యిందాకటి షాట్ ఫైరర్ జండా గద్దెనెక్కిండు. కాసేపు మాటలురాక చేతులలో గుంపుకేదో చెప్పాలన్నట్టు వూపిండు.

"కామ్రేడ్స్...." అతని కంఠం

అరె! ఏందో చెప్తాండు ఆగుండ్రి"

"ఏంజెప్తడు? రక్తానికి రక్తం అని చెప్తడా? యిగో వీళ్ళందరికి చెప్పవయ్యా. అండర్మేనేజరుగాడు గోఫ్ చూపికూడ ఎందుకు పనిచెయ్యమన్నడో? వాన్నిగుంజుక పొయ్యి గోఫుల పారేయిండ్రి దమ్ములుంటె అని చెప్పవయ్యా. మేనేజరుగాడు పంఖ కిందకూకున్నట్లుగాదు. యిగో ఈడికిగుంజి ఈ నిండుపానాలకు ఏంజెప్పుతవో చెప్పు. కుక్కలకొడుకా అని అడగమని చెప్పవయ్యా కామ్రేడా? ఈళ్ళందరితోని చెప్పు. మందిలోంచి ఒకడు ఆవేశంగ అరిచిండు.

"కామ్రేడ్స్!

ప్రమాదాలు మన బతుకుల్ల శానేండ్లనుంచి జరుగుతున్నయి. మీకందరికి ఎరికే. ప్రమాదాలు జరిగినప్పుడల్లా మనంగిట్లనేకసేపు పెనుగులాడ్తానం, ఏడ్తున్నం కనిపించిలవాన్నళ్ళ అడుగుతున్నం. కానిప్రమాదాలు ఆగినయా? రోజు ఎక్కడో ఓకాడ ఏదోవిధంగ మన కార్మికులు చచ్చిపోతూనెవున్నరు. మేనేజుమెంటు ఏదో విధంగ మలిపి అటుదిప్పి యిటుదిప్పి యిది కార్మికుల అజాగర్తవల్లే జరిగిందని రిపోర్టురాస్తుంది. మళ్ళ ఎప్పటిచిప్ప ఎసుగుల్నే. వాళ్ళు మనుషులుకాదు. వాళ్ళకు బొగ్గుదప్ప మన భద్రిత ముఖ్యంగాదు.

గతంలో సేఫ్టీఏర్పాట్లు చూడాల్నని మనం సమ్మెలుచేశాం. నాలుగు రోజులు ఎగాట్టుచూసుడు. మళ్ళపాతపాటే. గిదేందని మేనేజర్ను అడుగుతే 'యండి'నడుగు

మంటడు, కర్రిలు తెప్పియ్యరు. సపోర్టులుపెట్టియ్యరు. పెంపరరోళ్ళను డిస్టరింగు పంపకమానరు." యిట్లచెప్పుకపోతున్నడు.

"ఏందయా నువ్వు జెప్పేది జెప్పనచెప్పు" కొందరు.

"ఏమున్నది సమ్మె చెయ్యాలంటడు" ఒకడు.

"కాదు మన బతుకులన్ని ప్రమాదంలోనేవున్నయి. ఈ దోపిడి ప్రభుత్వం వున్నంతవరకు మనకు రక్షణవుండబోదని అంటడు" ఎర్రిగావున్న కార్మికుడు.

"అది నిజమేకద!" చాలామంది అనుకున్నరు.

"మరిందుచేత యింక యిసువంటి ప్రమాదాలు జరుగకుంట వుండాలంటె ఖచ్చితంగ వాళ్ల బావుల్లో సేఫ్టీవ్యాప్ష్లు చూసేదాక మనం బావుల్లోకి దిగద్దు. మనమేకాదు అన్నిబాయిలవాళ్ళు ఈ సమస్యమీద పోరాటం చెయ్యాలె. మనతోటి కార్మికులకు జరిగిన అన్యాయం అందరికి తెలియజెప్పాలె. వాళ్ళదురాశ సాగదని మనం ఎలుగెత్తి చాటాలె. చలో నడుపుండ్రి శవాలనెత్తుకోని సాగుండ్రి. వాడవాడలు సందులు మొత్తం కాలరీఅంత తిరుగుతూ ఈ అన్యాయాన్ని తెలియజెప్పాలె. ఈ దోపిడిదొంగల నిజరూపాన్ని ఎండగట్టాలె. అందుకని కామ్రేడ్స్! బయలుదేరండి" షాట్ ఫైరర్ వుపన్యాసం యింకా కొనసాగుతూనేవున్నది. కోపోద్రిక్తులైన కార్మికులు, ఆవేశంగ నెత్తురుముద్దలైన లింగయ్య, ఎల్లరెడ్డిల శవాలున్న డోలీలను భుజాలకెత్తుకుని బయలుదేరిండ్రి. తట్టలతో చెమ్మసలతో వందలమంది కార్మికులు వెంటనడచిండ్రి. అంతకుముందే వివిధ బావులమీదికి ఈవార్త చేరవేసిన కొందరు యువకార్మికులు ఆయాబావుల కార్మికులను వూరేగింపులోకి తీసుకొచ్చిండ్రి. రోడ్డుపైనుంచి వస్తున్న వందల కార్మికులు 'కాలరీ'లోకి వస్తున్నకొద్దీ వివిధ బావుల కార్మికులు కలుస్తున్నకొద్ది కొన్నివేలమంది అయారు. రోడ్డుమీద బొగ్గులారీలు ఆగిపోయినయి. కార్మికవాడల్లోకి వూరేగింపువచ్చింది. దూరంగ దొరల బంగళాలువున్నయి. ఆవేశంగ "దొరల దౌర్జన్యం నశించాలె"

"దోపిడి స్వభావం నశించాలె" అంటు వుత్తేజకరమైన నినాదాలిస్తుంటె గుడిసెల్లోని ఆడవాళ్లు, వృద్ధులు, పిల్లలు అందరూ వూరేగింపులో కలిసిండ్రి అంతకంతకు వూరేగింపు పెద్దదై 'కాలరీ' వీధులన్ని తిరుగుతూ "మేనేజింగ్ డైరెక్టర్" కార్యాలయం వేపుసాగింది. ఆ రోజునుంచి బావుల్లోంచి బొగ్గుముక్క పైకి రావడం ఆగిపోయింది. బొగ్గుపొరల్లోని జనం కాలేబొగ్గుముక్కలై అంటుకుంటున్నరు. సమ్మె మొదలైంది.